

MULTIMODÁLNÍ ZÁPIS KVANTITATIVNÍHO EEG HODNOCENÍ DO MEDICÍNSKÝCH OBRAZŮ

R. Janča¹, P. Ježdík¹, R. Čmejla¹, P. Kršek², P. Marusič³, P. Jiruška⁴

¹Katedra teorie obvodů, Fakulta elektrotechnická, České vysoké učení technické v Praze, Praha, 166 27, Česká republika

²Oddělení dětské neurologie, 2. lékařská fakulta, Universita Karlova, Fakultní nemocnice v Motole, Praha, 150 06, Česká republika

³Neurologická klinika, 2. lékařská fakulta, Universita Karlova, Fakultní nemocnice v Motole, Praha, 150 06, Česká republika

⁴Oddělení vývojové epileptologie, Fyziologický ústav, Akademie věd České republiky, Praha, 142 20, Česká republika

Abstrakt

Cílem chirurgické léčby epilepsie je odstranění mozkové tkáně představující tzv. epileptogenní zónu (EZ), která je primárně zodpovědná za vznik záchvatů. U řady pacientů je k přesnému určení EZ nezbytná dlouhodobá monitorace intrakraniálního EEG pomocí nitrolebních elektrod. Hranice EZ je následně stanovena průnikem výsledků neurozobrazovacích vyšetření a hodnocením intrakraniálního EEG. Výskyt epileptiformních grafoelementů v EEG v období mezi záchvaty je jedním z ukazatelů lokalizace epileptogenní tkáně. Kvantifikace epileptiformní aktivity (qEEG) v jednotlivých kanálech napomáhá lokalizaci a zpřesnění hranice EZ. Přesná prostorová interpretace výsledků automatického qEEG hodnocení vyžaduje koregistraci se zobrazovacími metodami, především s počítačovou tomografií (CT) a magnetickou rezonancí (MRI). V programovém prostředí MATLAB byl navržen postup, jež dovoluje fúzi medicínských obrazů s výsledky qEEG a vytváří tak multimodální zobrazení klinických a analytických dat.

1 Úvod

Chirurgické odstranění nebo odpojení epileptogenní zóny (EZ) je jedním z možných způsobů léčby epilepsie. Invazivní snímání EEG (iEEG) umožňuje záznam mozkové aktivity v přesně definovaných mozkových oblastech a oproti běžnému povrchově snímanému EEG mapuje i oblasti v hlubokých strukturách. Hodnocení abnormní iEEG aktivity v průběhu extraoperační několikadenní monitorace poskytuje nejpřesnější informaci o lokalizaci a velikosti EZ. Kompletní odstranění EZ je základním předpokladem pro dosažení bezzáchvatového pooperačního stavu pacienta [1].

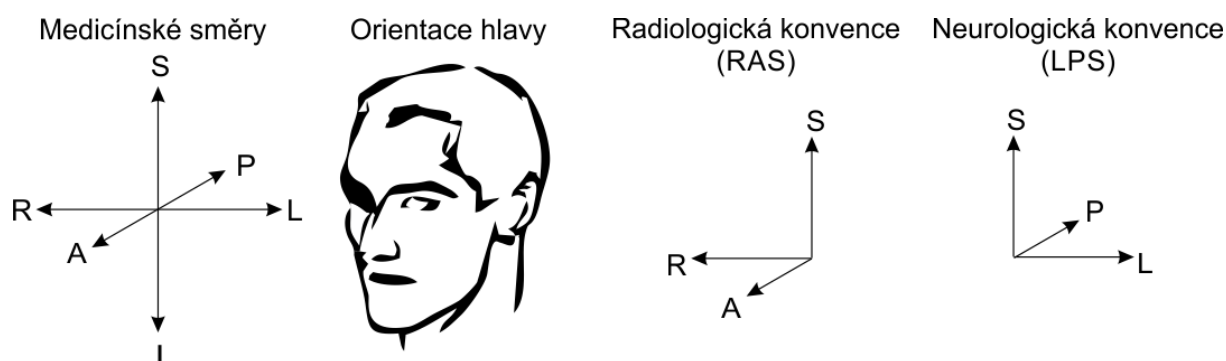
Visuální klinické hodnocení iEEG záznamů je extrémně časově náročné a je do značné míry ovlivněno i subjektivním přístupem neurologa dle jeho zkušeností. Pro zvýšení objektivizace hodnocení iEEG je využíváno automatických a poloautomatických metod, které umožňují pomocí digitálního zpracování signálů (DSP) detekovat specifické epileptiformní vzorce, hledat kauzální vazby mezi jednotlivými elektrodami a identifikovat statistické parametry epileptogenicity monitorovaných oblastí. Tyto výsledky napomáhají kompletovat složitou mozaiku, jejímž výsledkem je objektivní stanovení EZ a zvýšená šance na dobrý pooperační výsledek [2].

Využitelnost výsledků DSP iEEG-analýzy v klinické praxi je podmíněno jejich snadnou čitelností ve formě pro lékaře přirozené formě – multimodálních obrazech [3]. Zobrazení qEEG hodnot v přesném vztahu k mozkovým strukturám významně usnadňuje klinickou interpretaci výsledků. Tato myšlenka není nijak nová, nicméně existující vizualizační aplikace neposkytují dostatečnou paletu funkcí, které jsou vyžadovány pro přesnou koregistraci výsledků qEEG s jednotlivými modalitami neurozobrazení. Přímé propojení samostatných aplikací s automatickým hodnocením qEEG v MATLAB prostředí je nepraktické a mnohdy nemožné. Za účelem zkvalitnění koregistrace qEEG jsme v MATLAB vytvořili a implementovali vlastní multimodální vizualizační postup.

2 Data a metody

Předoperační snímky MRI, postimplantační CT a iEEG pacientů bylo získáno v průběhu standardních předoperačních vyšetření v rámci epileptochirurgické léčby na Neurologické klinice a Klinice dětské neurologie FN Motol v Praze. Kvantitativní qEEG analýza byla prováděna algoritmy vyvinutými výzkumnou skupinou ISARG (Intracranial Signal Analysis Research Group): detekce a kvantifikace výskytu interiktálních epileptiformních výbojů [4]; identifikace organizace iritační zóny [5] a lokalizace oblasti počátku záchvatů pomocí směrové přenosové funkce (DTF) [6].

CT snímky s implantovanými nitrolebními elektrodami byly orientovány vzhledem k MRI pomocí rigidní koregistrace (SPM8 – Statistical Parametric Mapping toolbox ver. 8) [7]. Samotnou koregistraci předcházela reorientace CT a MRI obrazů do prostoru dle radiologické konvence (RAS – Right-Left Anterior-Posterior Superior-Inferior), Obr. 1. Interpolace MRI snímků na menší rozměr voxelu o hraně minimálně 0,7 mm v případě 1,5T snímků umožnila zachovat dostatečné rozlišení koregistrovaného CT pro přesnou lokalizaci pozice elektrod $[\bar{x}_i, \bar{y}_i, \bar{z}_i]$, kde index i značí číslo elektrody. Jednotlivým souřadnicím elektrody byla přiřazena odpovídající hodnota qEEG Q_i . Intenzitu CT a MRI dat bylo nutno normalizovat do intervalu $\langle 0; 127 \rangle$, pro pozdější přiřazení do 256 bitové barevné mapy. Stejně tak byly normalizovány hodnoty Q v intervalu $\langle 128; 255 \rangle$.

Obrázek 1: Orientace pacienta v třírozměrném prostoru. Z 48 možných kombinací je v klinické praxi používáno zobrazení v LPS orientaci. Radiologické RAS konvence je využíváno zejména v SPM (Statistical Parametric Mapping) nástrojích. Vysvětlivky: R-pravá, L-levá, A-anterior, P-posterior, S-superior, I-inferior.

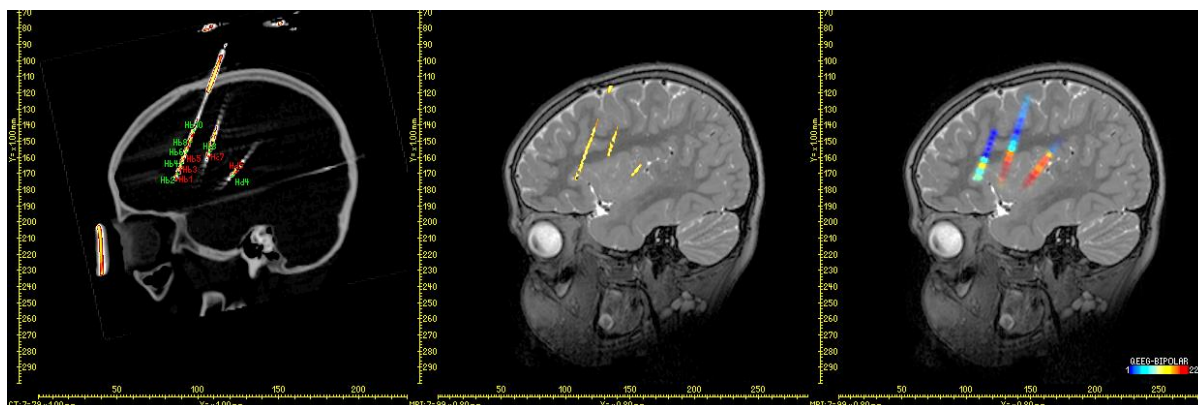
Z obrazu CT byly extrahovány prostorové souřadnice kontaktů elektrod, kterým odpovídalo qEEG hodnocení. Hodnoty qEEG jednotlivých kontaktů byly zakresleny do obrazové matice $Q(x,y,z)$ v podobě kulových značek s poloměrem r (obecně elipsoidů pro nesymetrický voxel $[r_x, r_y, r_z]$), jejichž střed odpovídal souřadnicím kontaktů. Matice Q rozměrem odpovídala obrazové matici MRI/CT. Pro lepší čitelnost MRI pozadí v okolí elektrody byl okraj kulovité značky poloprůhledný (α - alfa kanál) dle definice vycházející z trojrozměrného Gausiánu:

$$\alpha_i(x, y, z) = \exp \left\{ - \left[\frac{(x - \bar{x}_i)^2}{(0,5r_x)^2} + \frac{(y - \bar{y}_i)^2}{(0,5r_y)^2} + \frac{(z - \bar{z}_i)^2}{(0,5r_z)^2} \right] \right\} \quad (1)$$

V případech, kdy docházelo k překryvu dvou kulovitých značek elektrod i a $i+1$, byla zapsána hodnota Q_i pokud $\alpha_i > \alpha_{i+1}$; Q_{i+1} pokud $\alpha_i < \alpha_{i+1}$; $\alpha(x,y,z) = \max\{\alpha_i(x,y,z), \alpha_{i+1}(x,y,z)\}$.

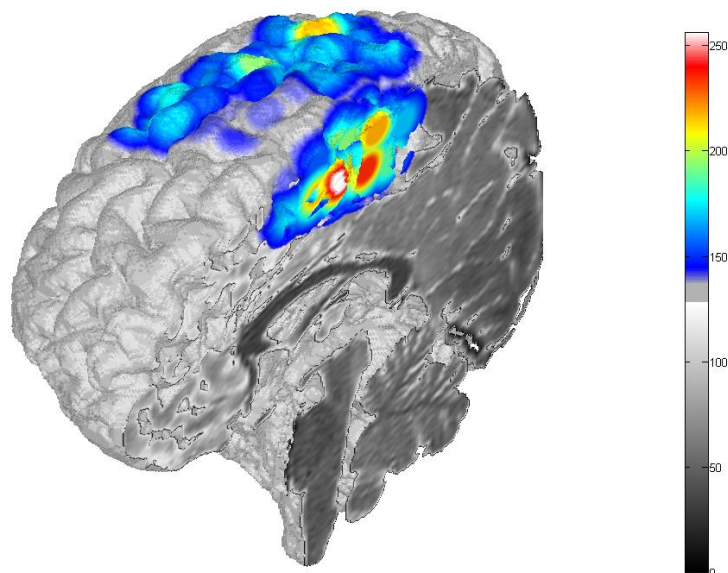
Pro vykreslení jednotlivých tomografických řezů byly z 3D obrazových matic vybírány dvojrozměrné matice (řezy) v odpovídající orientaci (axiální, koronární, sagitální), jejichž sloučením a obarvením dle příslušné barevné palety vznikaly multimodální řezy. Barevná paleta byla sestavena spojením 128 bit. „šedé“ palety (pro CT/MRI) a 128 bit. palety „jet“ (qEEG), Obr. 3. Z normalizované intenzity MRI/CT dat a matice Q vznikla dvojice RGB obrázků F_1 a F_2 . Jejich kolorimetrickým mísením pomocí definovaného alfa-kanálu v matice α vznikl výsledný snímek F : $F = (1 - \alpha)F_1 + \alpha F_2$. Snímek byl posléze doplněn textovými informacemi. Výsledky jednotlivých modalit byly posléze spojeny v jeden obraz, jež zobrazuje např. koregistrovaný CT snímek, MRI+CT zobrazení elektrod

a zápis MRI s qEEG. Jednotlivé prvky modalit byly vybrány dle požadavků neurologů a neurochirurgů, viz Obr. 2.

Obrázek 2: Multimodální neurozobrazení, sagitální rovina v LPS orientaci. Obrázek (levý) zobrazuje koregistrované snímky CT s jasně viditelnými hlubokými intracerebrálními elektrodami. Obrazová segmentace elektrod z CT je zapsána do MRI snímku (uprostřed). K odpovídajícím souřadnicím elektrody je barevně zapsána hodnota qEEG (vpravo).

MATLAB toolbox SPM8 umožňuje extrakci bílé a šedé mozkové hmoty z MRI na základě tzv. MNI modelu průměrného mozku [8]. Sloučením binárních obrazových masek byl získán volumetrický výsledek, který odpovídal trojrozměrnému modelu mozku bez okolních tkání lebky aj. Grafické funkce MATLAB (*isosurface*, *isocap*, *patch* atd.) extrahují povrchovou informaci plného 3D modelu a převádějí ji na texturu sestavenou s polygonů. Polygony jsou zapsány ve formě souřadnic $[x,y,z]$ a barevnou intenzitou C . Geometrický zápis 3D modelu v podobě polygonů umožňuje přímé dosazení jejich souřadnic do rovnice koule/elipsoidu a stanovení odpovídající barvy polygonu dle Q_i , α_i analytickým vyjádřením. Tímto způsobem lze editovat barva textury 3D modelu mozku bez nutnosti výpočetně náročného překreslení celé projekce modelu. Lze tak snadno vytvořit sekvenci (videosekvenci) snímků v čase t pro $Q(t)$. Přímá editace parametrů polygonů je asi desetinásobně rychlejší nežli překreslení celého modelu. Příklad projekce extrakce mozku s qEEG hodnocením je na Obr. 3.

Obrázek 3: Příklad 3D projekce volumetrie mozkové tkáně pomocí povrchové textury. Textura sestavená z polygonů umožňuje přímou edici barvy analytickým výpočtem dle souřadnic polygonu. Graficky vykreslený model nemusí být přepočítán a změna barvy textury je prováděna v desetinásobně kratším čase, což lze využít při vytváření videosekvencí. 256 bit. barevná paleta je sestavena z 128 bit. „šedé“ palety a modifikované 128 bit. palety „jet“.

3 Závěr

Analýza iEEG a zejména výsledky qEEG přináší dodatečné informace, které zpřesňují lokalizaci epileptogenní zóny (EZ) nebo objektivizují a usnadňují hodnocení specifické abnormální aktivity v dlouhodobých multikanálových záznamech. Možnost vizualizace výsledků qEEG společně s multimodálními snímky MRI/CT přináší komplexní pohled ve vztahu k anatomickým strukturám, makroskopickým změnám na mozku a je nepostradatelná při návrhu a plánování neurochirurgického výkonu. Implementace vlastního vizualizačního prostředí umožňuje naplno využít nástrojů MATLAB a jednoduše ho začlenit do systému analýzy iEEG v rámci skupiny ISARG. Existuje mnoho externích programů, které rovněž vytvářejí projekci qEEG do mozkových struktur (BioImageSuite, BrainSurfer, apod.), nicméně jejich propojení s MATLAB, kompaktnost, funkčnost a flexibilita je omezená.

Návrh vlastního přístupu dovoluje budoucí úpravy a přizpůsobení funkcionality v závislosti na pokroku ve výzkumu a není omezeno licenčními nebo technickými specifikacemi externích programů. Tato práce demonstruje využití již implementovaných funkcí MATLAB pro vizualizace 2D a 3D objektů. Vhodnou kombinací funkcí lze získat výsledky, které v obecném měřítku poskytují jen úzce specializované programy.

Poděkování

Tento projekt byl podporován granty IGA NT11460, NT13357, NT14489, GACR 14-02634S a Nadačním fondem Neuron NFKJ 001/2012.

Reference

- [1] F. Rosenow, H. Lüders. *Presurgical evaluation of epilepsy*. Brain, 2001. 124:1683-1700.
- [2] R. E. Bautista RE *On the nature of interictal epileptiform discharges*. Clin Neurophysiol, 2013. 124:2073-4.
- [3] H. W. Lee, M. W. Youngblood, P. Farooque, X. Han, S. Jhun, W. C. Chen, *akol. Seizure localization using three-dimensional surface projections of intracranial EEG power*. Neuroimage, 2013. 83C: 616-26.
- [4] R. Janca, P. Jezdik, R. Cmejla, M. Tomasek, G. A. Worrell, M. Stead, J. Wagenaar, J. G. R. Jefferys, P. Krsek, V. Komarek, P. Jiruska, P. Marusic *Detection of Interictal Epileptiform Discharges Using Signal Envelope Distribution Modelling: Application to Epileptic and Non-Epileptic Intracranial Recordings*. Brain topography, 2014, 1-12. (in press)
- [5] R. Janca, P. Jezdik, R. Cmejla, P. Krsek, J. G. R. Jefferys, P. Marusic, P. Jiruska *Automatic detection and spatial clustering of interictal discharges in invasive recordings*. Medical Measurements and Applications Proceedings (MeMeA), 2013. 219-23.
- [6] R. Janca, P. Jezdik, R. Cmejla, R. Glajcar, P. Krsek, A. Jahodova *Seizure Onset Zone Detection and Localization in iEEG Using DTF*. In Medical Measurements and Applications Proceedings (MeMeA), 2011 IEEE International Workshop on. 93-7
- [7] *Statistic Parametric Mapping*. [online]. 19. 10.2014. Dostupné z: <http://www.fil.ion.ucl.ac.uk/spm/>
- [8] A. C. Evans, D. L. Collins, S. R. Mills, E. D. Brown, R. L. Kelly, T. M. Peters. *3D statistical neuroanatomical models from 305 MRI volumes*. In Nuclear Science Symposium and Medical Imaging Conference, 1993 IEEE Conference Record. 1813-7.

Ing. Radek Janča

K13131, Fakulta elektrotechnická, České vysoké učení technické v Praze, Technická 2, 166 27, Praha 6, Česká Republika

jancarad@fel.cvut.cz, jancarad@gmail.com

Tel.: +420 224 352 820